

Příloha k protokolu o SZZ č.

Jméno: **Bc. Zdeňka MOJHOVÁ**

Vysoká škola: **Jihočeská univerzita v Č. Budějovicích**

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Obor: **ČJn-OVan-SZn**

Datum odevzdání posudku: **24. 1. 2022**

Oponent diplomové práce:

Mgr. Michal Hořejší, Ph.D.

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Hypokoristické podoby jmen žáků v Trhových Svinech

Diplomová práce Zdeňky Mojhové si klade za cíl „podat ucelené informace týkající se vědního oboru onomastiky jako celku“ (s. 8) a „zachytit a postihnout výhradně rodná jména a jejich hypokoristickou materii ve vybrané lokalitě a následně získaný antroponymický materiál analyzovat jak z hlediska etymologického (určit původ a význam rodných jmen), tak i slovotvorného (zaznamenat tendence ve způsobu tvoření hypokoristik).“ (ibid.). Za tímto účelem diplomantka a) sestavila dotazník, jehož prostřednictvím úspěšně oslovila veškeré (sic!) žáky gymnázia v Trhových Svinech u Českých Budějovic, b) prostudovala především encyklopedickou, úvodovou a popularizační literaturu (z celkových 36 bibliografických položek, které nezahrnují ani jeden zahraniční titul, 9 zaujímají hesla z *Nového encyklopedického slovníku češtiny* [NESC]). Právě v práci s literaturou a v rezignaci na zakotvení výzkumu spatřuji největší překážku pro naplnění potenciálu, jež empirický výzkum distribuce hypokoristik jistě má.

Ze dvou, resp. třech stanovených cílů považuji za validní jeden – analyzovat utvořenost získaných hypokoristických podob a stanovit slovotvorné trendy. To však nelze bez zohlednění již nabytého poznání. Nerozumím proto tomu, proč autorka nevyšla ze závěrů, k nimž na téměř identickém materiálu z jiné jazykové oblasti došla Motyková (2011), a z poznatků Hájkové (2006). A nerozumím tomu tím spíš, že Z. Mojhová jejich práce prokazatelně zná. Cituje je totiž. Namísto toho, aby na „doudlebském“ materiálu testovala např. tvrzení, že „nejčastější výchozí podobou při odvozování mužských i ženských hypokoristik je redukovaný základ oficiálního jména.“ (Motyková 2011: 100) a že „Proces vzniku nových forem jmen je nezřídka doprovázen vokalickými nebo konsonantickými alternacemi.“ (ibid.), utápí se autorka v reprodukování a parafrázování definic, které jsou např. prostřednictvím NESC každému snadno dostupné. Pouhé tvrzení, že „jsme došli k totožnému závěru jako Jana Motyková“ (s. 79) zkrátka nemůže obstát. Přichází totiž skutečně ex post.

Podobně zbytečné je dlouhé opisování výkladů významu jmen z příruček M. Knappové (1989, 2017). Nejde o analýzu, ale jen a pouze o zmnožování textu, které je pro vlastní výzkum fakticky nevyužitelné, což je ostatně doloženo tím, že autorka devět stran výkladů významů jmen do své analýzy nijak neintegruje. Diplomantka se bohužel po nadějně sběrové části výzkumu dobrovolně uvrhá do oblasti intuice a „vlastního rozhodování“ (srov. s. 11, 67 a 73).

Za problematické považuji i to, jakým způsobem autorka zachází s termínem *hypokoristikum*. Ač sama uvádí, že pojem není v české jazykovědné tradici uchopen jednoznačně (srov. s. 32), nejmarkantnější nejednoznačnost

registruji právě v předložené práci. Autorka totiž osciluje mezi formálním a funkčním vymezením jevu – v úvodních pasážích bezvýhradně a oprávněně trvá na definici hypokoristika na základě procesu „expresivní obměny“ neutrální (základní) formy (srov. např. s. 32), během vlastní analýzy a také v závěru práce ale mezi hypokoristika řadí i prvotně neutrální formy, pokud jsou užity v jiných než neutrálních, tzv. „běžných“ kontextech. To by jistě bylo lze akceptovat, ovšem jen za předpokladu, že by autorka toto své rozhodnutí zřetelně vyargumentovala. Lze neutrální formu jména považovat za funkčně expresivní také v případě, že není příznakové samo jméno? (srov. Pleskalové vymezení v NESČ). Výsledkem této nejednoznačnosti je neodbytný pocit, že autorka deklarovaný formální (slovotvorný) přístup nenaplnuje důsledně. Důkazem této vratkosti je i to, že diplomantka neutrální formy nezohledňuje v součtu hypokoristických forem u dívčích a chlapeckých jmen (srov. zvl. s. 78).

Má poslední, okrajová, výtka směřuje k samotné práci s materiálem. Kvantitativní výzkum nespočívá v hromadění, nýbrž v precizním vymezení tzv. populace a jejího vzorku. Jsou-li vzorkem veškerí žáci trhosvinenského gymnázia, kdo/co je populací (srov. Biber 1993)? Nejspíš sama skupina žáků gymnázia. Výzkum tak nevypovídá o lokalitě (srov. s. 8), nýbrž jen o situaci na gymnáziu. Pro konfrontaci místní situace např. s výsledky analýz Motykové (2011) a Hájkové (2006) by jistě stačila jen sonda zahrnující vhodně rozložené jednotky žáků. Poměr výskytu kteréhokoli jevu u chlapecké a dívčí části „populace“ zkrátka nevypovídá o ničem jiném než o nahodilosti dané povahou aktuálního rozložení žáků ve třídách. To nemusí být nutně špatně, je jen potřeba to zřetelně a účinně reflektovat.

Z hlediska formy, tj. pravopisu, struktury a logiky navazování považuji práci za zdařilou. Pravopisně je text téměř bezvadný. Mám jen několik poznámek ke stylu, resp. k dodržování žánru odborného textu:

- „Termín antroponymum definujeme podle Jany Pleskalové z *Nového encyklopedického slovníku češtiny*,...“ (s. 9) > Termín antroponymum definujeme podle *Nového encyklopedického slovníku češtiny* (Pleskalová 2017),...
- „V jeho [Šmilauerově] osobnosti se slučuje nové pojetí onomastiky jako samostatné vědní disciplíny, úsilí o soustavnost, hledání nových metod využití onomastického materiálu a smysl pro výchovu nových pracovníků.“: replikování podobných pasáží není funkční a do odborného textu nepatří
- užívání spojení *slovanský dávnověk* (s. 8, 10, 24, 26) je silně anachronické a zastírající novější vědění o historii slovanského etnika
- formulace „[M. Knappová] je považována za jednu z nejlepších badatelek v tomto oboru.“ (s. 13) je nezazdrožovaná a v rámci žánru silně příznaková
- replikování silně poplatného tvrzení F. Kopečného ze 70. let 20. století „Vzhledem k celkovému uvolnění společnosti padly do té doby [po roce 1945] nepřekonatelné bariéry. S tím souvisí i nový způsob pojmenovávání dětí. Stírají se rozdíly jak stavovské, třídní, tak rozdíly mezi městem a venkovem.“ (s. 26) do odborného textu nepatří
- podobně nezazdrožované a zcela nerelevantní „Výběr jména je pro rodiče velmi závazným úkolem. Musí si při něm uvědomit, že jimi zvolené jméno bude provázet dítě celý život, nesčetněkrát jej řekne či napíše.“ (s. 30 a 77)
- tvrzení „Je vědecky prokázáno...“ (s. 18) náleží nikoli do odborného, nýbrž do popularizačního rámce.

- neadekvátní je i replikování zastaralého tvrzení Petráčkové a Krause „Anglicismy jsou jazykové prvky přejaté z angličtiny do jiného jazyka, pronikají a ovlivňují naši řeč nejvíce ve sféře služeb, vědy či v reklamním průmyslu.“ (s. 79)
- „Rozšiřovat platnost tohoto termínu jde na osoby nekřtěné,...“ (s. 23) > „Rozšiřovat platnost tohoto termínu lze na osoby nekřtěné,...“
- v textu je opakovaně užita předložka *díky* na místě předložky *kvůli*: „Díky šíření křesťanství...“ (s. 24), „Projevil se i náboženský vliv (3), díky němuž byly dívky pojmenovány po světicích...“ (s. 55) ad.
- „...mezi Boha a věřící byli vkládáni jakýsi prostředníci...“ (s. 25) > „...mezi Boha a věřící byli vkládáni jacísi prostředníci...“
- spojení *hypokoristická situace žáků* (s. 39) ve významu 'soubor hypokoristik referujících k žákům' není průhledné, srozumitelné
- „Při vyhodnocování výsledků jsme zjistili...“ (s. 59) > třeba „Výsledky ukázaly...“
- „Hypokoristika odvozená z jiných hypokoristik jsou tvořena tzv. sekundárně, nazývají se hypokoristika druhého stupně.“ (s. 67): nutno odkázat na literaturu
- „Plná podoba jména ve formě hypokoristika...“ (s. 69) > ve funkci?
- „Z plného jmenného základu oficiálního jména jsme získali 70 hypokoristik.“ (s. 76) > „je odvozeno“?
- „Na základě odborných teoretických znalostí z oblasti antroponomastiky jsme se snažili zachytit...“ (s. 77): velmi příznaková formulace
- „fungovaly [tvary jmen] ve funkci“ (s. 78): „vykazují funkci“?

Práci Zdeňky Mojhové považuji za nepříliš šťastně uchopenou. Problém spatřuji především v nedostatečné reflexi předchozího výzkumu, která se projevuje v nedobře formulovaných výzkumných otázkách. Problematické je též související hromadění zbytečných citací a parafrází nepříliš validní literatury. Formálně je však text v naprosté většině aspektů v pořádku. Proto považuji za správné, aby práce prošla obhajobou. Navrhuji hodnotit ji jako dobrou.

Práci doporučuji k obhajobě.

Navrhovaná klasifikace: **dobře**

Otázky k obhajobě:

- 1) Nešlo by zjištění, že k průměrnému chlapci referuje pět hypokoristik, zatímco k průměrné dívce referuje hypokoristik šest interpretovat i tak, že mezi chlapci a dívkami není v tomto ohledu rozdíl? Jinými slovy, na čem staví tvrzení, že rozdíl mezi počtem 5 a 6 je významný, že „zdrobněliny hrají v životě dívek důležitější roli“ (s. 78)?
- 2) Nemůže se skupina „spolužáků“ a „kamarádů“ u žáka gymnázia překrývat, resp. nemůže se povaha vztahu spolužáctví a kamarádství s věkem proměňovat?
- 3) Objasněte, tj. doložte textem, proč pravidla GDPR znemožňují provést a publikovat výzkum příjmení nezletilých.

Literatura:

Biber, Douglas (1993): Representativeness in Corpus Design. *Literary and Linguistic Computing*, 8, s. 243–257.

Hájková, Kristýna (2006): *Tvoření hypokoristik*. Bakalářská práce, MU v Brně.

Knappová, Miloslava (1989). *Rodné jméno v jazyce a společnosti*. Praha: Academia.

Knappová, Miloslava (2017). *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*, 6., aktualizované a podstatně rozšířené vydání. Praha: Academia.

Motýková, Jana (2011): *Domácké podoby rodných jmen u současné středoškolské mládeže*. Diplomová práce, MU v Brně.

Pleskalová, Jana (2017): *Antroponymum*. In Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.): *CzechEncy: Nový encyklopedický slovník češtiny*.

V Českých Budějovicích dne 24. ledna. 2022

.....
podpis oponenta bakalářské práce

Stupeň klasifikace:	výborně	velmi dobře	dobře	nevyhověl
---------------------	---------	-------------	-------	-----------